

Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități

Distr.: generală
27 octombrie 2017

Original: engleză
Traducere: IRDO

Comitetul privind drepturile persoanelor cu dizabilități

Comentariul general nr. 5 (2017) privind viața independentă și integrarea în comunitate

I. Introducere

1. De-a lungul timpului, persoanelor cu dizabilități li s-au negat alegerile personale și individuale, precum și controlul asupra tuturor aspectelor vieții lor. S-a presupus că multe persoane cu dizabilități sunt incapabile să trăiască independent în cadrul unor comunități alese de ele însele. Sprijinul fie nu există, fie este strâns legat de anumite condiții de locuit, iar infrastructura din cadrul comunității nu are un design universal. Resursele sunt investite în instituții în loc să fie destinate dezvoltării posibilității ca persoanele cu dizabilități să trăiască independent în cadrul comunității. Toate acestea au condus la abandon, dependență de familie, instituționalizare, izolare și segregare.

2. Articolul 19 din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități recunoaște dreptul egal al tuturor persoanelor cu dizabilități de a trăi independent și de a fi integrate în comunitate, având libertatea de a alege și de a deține controlul asupra propriilor vieți. La baza articolului se află principiul central al drepturilor omului potrivit căruia toate ființele umane se nasc egale în demnitate și drepturi și fiecare viață are aceeași valoare.

3. Articolul 19 accentuează că persoanele cu dizabilități sunt subiecte de drept și titulare de drepturi. Principiile generale ale Convenției (art. 3), îndeosebi cel al respectului pentru demnitatea inerentă, autonomia și independența individului (art. 3 lit. (a)), precum și cel al participării depline și efective și al integrării în societate (art. 3 lit. (c)), stau la baza dreptului de a trăi independent și de a fi integrat în comunitate. Și alte principii consacrate în Convenție sunt esențiale pentru interpretarea și aplicarea articolului 19.

4. Viața independentă și integrarea în comunitate sunt concepte care, din punct de vedere istoric, au izvorât de la persoane cu dizabilități ce și-au afirmat controlul asupra modului în care doreau să trăiască dezvoltând forme de sprijin cum ar fi asistența personală, și solicitând ca facilitățile din cadrul comunității să fie în acord cu prerogativele designului universal.

5. În preambulul Convenției, statele părți au recunoscut că multe persoane cu dizabilități trăiesc în sărăcie și au accentuat nevoia de a combate problema impactului sărăciei. Costurile excluderii sociale sunt mari deoarece aceasta perpetuează dependența și, astfel, ingerința asupra libertăților individuale. Excluderea socială are drept consecință stigmatul, segregarea și discriminarea, care pot duce la violență, exploatare, abuz care se

adaugă stereotipurilor ce conduc la un ciclu al marginalizării persoanelor cu dizabilități. Politicile și planurile de acțiune concrete pentru integrarea socială a persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin promovarea dreptului acestora la viață independentă (articolul 19), reprezintă un mecanism eficient din punct de vedere al costurilor de asigurare a exercitării drepturilor, a dezvoltării durabile și a reducerii sărăciei.

6. Prezentul comentariu general urmărește să sprijine statele părți în punerea în aplicare a articolului 19 și îndeplinirea obligațiilor ce decurg din Convenție. Acesta se referă în primul rând la obligația de a asigura realizarea dreptului la viață independentă și integrare în comunitate pentru fiecare persoană, însă are legătură și cu alte prevederi ale Convenției. Articolul 19 îndeplinește un rol aparte, fiind cele mai cuprinzătoare și mai intersectoriale articole din Convenție și trebuie avut în vedere ca fiind esențial pentru implementarea tuturor articolelor Convenției.

7. Articolul 19 are implicații asupra drepturilor civile și politice, precum și asupra drepturilor economice, sociale și culturale și este un exemplu al interconexiunii, interdependenței și indivizibilității tuturor drepturilor omului. Dreptul la viață independentă și integrare în comunitate nu poate fi realizat decât dacă sunt îndeplinite toate drepturile economice, civile, sociale și culturale consacrate în această normă. Dreptul internațional al drepturilor omului impune obligații, dintre care unele sunt cu efect imediat, iar altele pot fi îndeplinite progresiv.¹ Realizarea deplină presupune, de asemenea, schimbări structurale care este posibil să fie necesar a fi adoptate în etape, indiferent dacă sunt vizate drepturile civile și politice sau sociale, economice și culturale.

8. Articolul 19 reflectă diversitatea abordărilor culturale ale vieții umane și este astfel conceput încât conținutul său să nu fie tributار unor anumite norme și valori culturale. A trăi în mod independent și a fi integrat în comunitate reprezintă un concept al vieții umane pe tot globul și se aplică în contextul dizabilității. Acesta înseamnă exercitarea libertății de alegere și de control asupra deciziilor care afectează viața unei persoane la valorile maxime ale nivelului de autodeterminare și de interdependență în cadrul societății. Realizarea acestui drept trebuie să fie efectivă în diferite contexte economice, sociale, culturale și politice. Dreptul de a trăi în mod independent și de a fi integrat în societate se referă la toate persoanele cu dizabilități, indiferent de rasă, culoare, origine, sex, sarcină și maternitate, stare civilă, familie sau carieră, identitate de gen, orientare sexuală, limbă, religie, opinie politică sau de altă natură, origine națională, etnică, indigenă sau socială, statut de migrant, solicitant de azil sau refugiat, asociere cu un membru al unei minorități naționale, statut economic sau proprietate, stare de sănătate, genetică sau altă predispoziție de boală ereditară, de vârstă sau de orice alt statut.

9. Dreptul prevăzut de articolul 19 este adânc înrădăcinat în dreptul internațional al drepturilor omului. Declarația universală a drepturilor omului accentuează în articolul 29 alin. (1) interdependența dintre dezvoltarea personală a individului și aspectul social al apartenenței la comunitate: „Orice persoană are îndatoriri față de comunitate, deoarece numai în cadrul acesteia este posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale”. Articolul 19 își are rădăcinile în drepturi civile și politice precum și economice, sociale și culturale: dreptul la libertatea de circulație și la libertatea de a-și alege reședința (art. 12 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice) și dreptul la un nivel de trai suficient, inclusiv la îmbrăcăminte, hrană și locuință adecvate (art. 11 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale), precum și dreptul fundamental de comunicare constituie fundamentul dreptului de a trăi în mod independent

¹ Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale (CESCR), Comentariul general nr. 3: Natura obligațiilor statelor părți (art. 2, alin. (1) al Pactului), 14 decembrie 1990, E/1991/23, alin. (1)-(2).

și de a fi integrat în comunitate. Libertatea de circulație, nivelul de trai adecvat precum și capacitatea de a înțelege și de a i se înțelege propriile preferințe, alegeri și decizii reprezintă condiții indispensabile pentru demnitatea umană și libera dezvoltare a unei persoane.²

10. Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor subliniază egalitatea dintre femei și bărbați și condamnă discriminarea împotriva femeilor în toate formele sale (art. 1). Convenția reafirmă egalitatea dintre femei și bărbați în probleme juridice, inclusiv capacitatea juridică și oportunitățile de exercitare a acesteia (art. 15 alin. (2)). De asemenea, impune statelor părți să recunoască aceleași drepturi privind normele referitoare la circulația persoanelor și libertatea de a-și alege reședința și domiciliul (art. 15 alin. (4)).

11. Articolul 9 alin. (1) din Convenția cu privire la drepturile copilului prevede că statele părți „vor veghea ca nici un copil să nu fie separat de părinții săi împotriva voinței acestora, exceptând situația în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și cu respectarea legilor și a procedurilor aplicabile, că această separare este în interesul suprem al copilului”. Statele părți la Convenție „vor acorda ajutor corespunzător părinților și reprezentanților legali ai copilului în exercitarea responsabilității care le revine în legătură cu creșterea copilului” așa cum garantează articolul 18 alin. (2). În plus, potrivit articolului 20 „copilul care este, temporar ori permanent, lipsit de mediul său familial sau care, pentru protejarea intereselor sale, nu poate fi lăsat în acest mediu are dreptul la protecție și asistență speciale din partea statului (art. 20 alin. (1)), iar „statele părți, în conformitate cu legislația lor națională, vor asigura protecție alternativă pentru un astfel de copil” (art. 20 alin. (2)). Îngrijirea alternativă acordată pe criteriu de dizabilitate ar fi discriminatorie.

12. Articolul 23 alin. (1) stabilește în continuare că toți copiii cu dizabilități trebuie să se bucure de o viață trăită în demnitate în condiții care să asigure autonomia și să faciliteze participarea activă în cadrul comunității. Comitetul pentru drepturile copilului și-a exprimat îngrijorarea față de numărul mare de copii cu dizabilități plasați în instituții și a îndemnat statele părți, prin programe de dezinstituționalizare, să le sprijine capacitatea de a trăi în cadrul propriei familii, al familiei extinse sau al familiei substitutive.³

13. Egalitatea și nediscriminarea sunt principii fundamentale ale dreptului internațional al drepturilor omului și sunt consacrate de toate instrumentele de bază din domeniul drepturilor omului. În Comentariul general nr. 5, Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale subliniază că „segregarea și izolarea realizate prin impunerea unor bariere sociale” constituie discriminare. Totodată, în ceea ce privește articolul 11, accentuează că dreptul la un nivel de trai adecvat nu presupune doar a avea acces egal la hrană adecvată, la o locuință accesibilă și alte cerințe materiale de bază, ci și disponibilitatea unor servicii de sprijin și a unor dispozitive și tehnologii asistive care să respecte în totalitate drepturile persoanelor cu dizabilități.

14. Articolul 19, precum și conținutul prezentului comentariu general trebuie, de asemenea, să ghideze și să sprijine implementarea Noii Agende Urbane adoptată de Conferința Națiunilor Unite privind locuirea și dezvoltare urbană durabilă (Habitat III) ca parte integrantă a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă și a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă. Noua Agendă Urbană susține o viziune a orașelor și a așezărilor umane în care toate persoanele se bucură de drepturi și oportunități egale prin promovarea unor orașe și așezări umane incluzive, juste, sigure, sănătoase, accesibile, cu costuri rezonabile, flexibile

² Declarația universală a drepturilor omului, articolul 22; Comitetul Drepturilor Omului, Comentariul general nr. 27, alin. 1; Comitetul pentru drepturi economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 4, alin. (7).

³ Comitetul pentru drepturile copilului, Comentariul general nr. 9 (2006), Drepturile copiilor cu dizabilități, CRC/C/GC/9, 27 februarie 2007, para. 47.

și durabile. În legătură cu articolul 19 din Convenție, ținta Obiectivului de Dezvoltare Durabilă 10.2, abilitarea și promovarea incluziunii sociale, economice și politice a tuturor, ca și ținta 11.1, accesul tuturor la locuințe și servicii de bază adecvate, sigure și la prețuri accesibile, sunt de o deosebită importanță.

15. Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități a constatat progrese în ultimul deceniu în privința implementării articolului 19. Totuși, Comitetul observă că există un decalaj între obiectivele și spiritul articolului 19 și domeniul de aplicare al acestuia. Printre obstacolele rămase se numără următoarele:

(a) Negarea capacității juridice, fie prin legi și practici formale sau de drept, prin regimurile de substituție a deciziei cu privire la locul și modul de trai;

(b) Sprijin social și modalități de protecție inadecvate care să asigure viața independentă în cadrul comunității;

(c) Cadrul juridic și alocații de la buget inadecvate menite să asigure asistență personală și sprijin individualizat;

(d) Instituționalizare fizică și reglementată, inclusiv a copiilor, și tratament forțat în toate formele sale;

(e) Lipsa strategiilor și planurilor de dezinstituționalizare, precum și investirea constantă în instituții de îngrijire;

(f) Atitudini negative, stigmatе și stereotipuri care împiedică integrarea persoanelor cu dizabilități în comunitate și accesul la asistența oferită;

(g) Concepții greșite privind dreptul de a trăi independent în cadrul comunității;

(h) Lipsa serviciilor și facilităților disponibile, acceptabile, la prețuri rezonabile, accesibile și adaptabile, precum transportul, îngrijirea sănătății, școli, spații publice, locuințe, teatre, cinematografe, bunuri și servicii, precum și clădiri publice;

(i) Lipsa de mecanisme de monitorizare adecvate pentru asigurarea punerii în aplicare corespunzătoare a articolului 19, inclusiv participarea organizațiilor reprezentative ale persoanelor cu dizabilități;

(j) Integrarea insuficientă a dizabilității în alocările bugetare generale; și

(k) Descentralizare necorespunzătoare, care are drept consecință disparități între autoritățile locale și șanse inegale de a trăi în mod independent în cadrul comunității în statul parte respectiv.

II. Conținutul normativ al articolului 19

A. Definiții

16. În prezentul comentariu general se aplică următoarele definiții:

(a) **Viață independentă:** viață independentă sau a duce o viață independentă înseamnă că persoanelor cu dizabilități li se pun la dispoziție toate mijloacele necesare care să le permită să-și exercite alegerea și controlul asupra propriilor vieți și să ia toate deciziile care privesc viața lor. Autonomia personală și autodeterminarea sunt fundamentale pentru

viața independentă, incluzând accesul la transport, la informații, la comunicare și la asistență personală, locul de rezidență, rutina zilnică, obiceiuri, loc de muncă decent, relații personale, îmbrăcăminte, nutriție, igienă și îngrijirea sănătății, drepturi religioase, culturale, precum și sexuale și reproductive. Aceste activități sunt legate de dezvoltarea identității și personalității unei persoane: unde locuim, cu cine, ce mâncăm, dacă ne place să dormim până târziu sau să mergem la culcare noaptea târziu, dacă ne place să stăm în casă sau să ieșim afară, să avem o față de masă și lumânări pe masă, să avem animale de companie sau să ascultăm muzică. Astfel de acțiuni și decizii reprezintă cine suntem. Viața independentă este o parte esențială a autonomiei și libertății individului și nu înseamnă neapărat a trăi de unul singur. De asemenea, nu trebuie interpretată doar ca abilitatea de a-și desfășura activitățile zilnice prin propriile puteri. Mai degrabă, ar trebui considerată drept libertatea de a alege și de a deține controlul, în concordanță cu respectul pentru demnitatea inerentă și autonomie individuală, așa cum este consacrată în articolul 3 lit. (a) din Convenție. Independența ca formă a autonomiei personale înseamnă că persoana cu dizabilități nu este privată de șansa de a alege și de a deține controlul în ceea ce privește modul personal de viață și activitățile zilnice.

(b) **A fi integrat în comunitate:** Dreptul de a fi integrat în comunitate se referă la principiul integrării și participării depline și efective în cadrul societății așa cum este consacrat, printre altele, în articolul 3 lit. (c) din Convenție. Acesta implică a trăi o viață socială deplină și a avea acces la toate serviciile oferite publicului și la serviciile de sprijin oferite persoanelor cu dizabilități pentru a le permite să fie pe deplin integrate și să participe în toate sferele vieții sociale. Aceste servicii pot, printre altele, să se refere la locuință, transport, cumpărături, educație, loc de muncă, activități recreative și toate celelalte facilități și servicii oferite publicului, inclusiv rețele de socializare. Dreptul de a fi integrat în comunitate include, de asemenea, a avea acces la toate măsurile și evenimentele din viața politică și culturală a comunității, precum întruniri publice, evenimente sportive, festivaluri culturale și religioase și orice alte activități la care persoana cu dizabilități dorește să participe.

(c) **Condiții de viață independente:** Atât viața independentă, cât și a fi integrat în comunitate se referă la un spațiu de trai în afara instituțiilor rezidențiale de orice fel. Nu se referă „doar” la a trăi într-o anumită clădire sau într-un anumit cadru, ci se referă, în primul rând, și mai ales, la a nu pierde posibilitatea de a face alegerile personale și autonomia ca urmare a impunerii unui anumit mod de viață și unor anumite condiții de locuit. Nici instituțiile mari, cu peste o sută de rezidenți, nici căminele mai mici, cu cinci până la opt persoane, nici măcar căminele individuale nu pot fi numite condiții de viață independente dacă au alte elemente definitorii ale instituțiilor sau ale instituționalizării. Deși mediile instituționalizate pot diferi ca mărime, denumire și mod de funcționare, există anumite elemente definitorii, cum ar fi: obligativitatea de a împărți asistenții cu alte persoane și nici o influență sau o influență limitată asupra persoanelor de la care trebuie să accepte asistență, izolarea și segregarea de viața independentă din cadrul comunității, lipsa controlului asupra deciziilor de zi cu zi, imposibilitatea de a alege cu cine să locuiască, rigiditatea rutinei indiferent de voința și preferințele personale, faptul că un grup de persoane aflate sub o anumită autoritate desfășoară în același loc activități identice, abordarea paternalistă în asigurarea serviciilor, supravegherea spațiului în care își duc traiul și de asemenea, de regulă, un număr disproportionat de persoane care trăiesc în același spațiu. Spațiile de trai instituționalizate pot oferi persoanelor cu dizabilități un oarecare grad de liberă alegere și control; totuși, aceste alegeri se limitează la aspecte specifice ale traiului și nu schimbă caracterul segregacionist al instituțiilor. Politicile de dezinstituționalizare necesită, prin urmare, implementarea de reforme structurale, care merg dincolo de incinta spațiului instituționalizat. Căminele mari sau mici sunt în special periculoase pentru copii, pentru care nu există înlocuitor al nevoii de a crește într-o familie. Instituțiile „tip familial” sunt tot

instituții și nu pot înlocui îngrijirea de către o familie.

(d) **Asistență personală:** Asistența personală se referă la sprijin uman axat pe persoană sau organizat în funcție de „beneficiar”, pus la dispoziția unei persoane cu dizabilități, și este un instrument pentru viața independentă. Deși modalitățile de asistență personală pot varia, există anumite elemente care le deosebesc de alte tipuri de asistență personală, și anume:

(i) **Fondurile** pentru asistența personală trebuie asigurate pe baza unor criterii personalizate și trebuie să țină cont de standardele de drepturile omului privind un loc de muncă decent. Fondurile trebuie să fie controlate de către și alocate pentru persoana cu dizabilități cu scopul de a acoperi cheltuielile pentru orice asistență este necesară. Trebuie să aibă la bază o evaluare a nevoilor personale și să țină cont de circumstanțele de trai ale individului. Serviciile individualizate nu trebuie să ducă la reducerea bugetului și/sau creșterea contribuției personale;

(ii) **Serviciul trebuie să fie controlat de persoana cu dizabilități**, ceea ce înseamnă că aceasta poate fie să încheie un contract de servicii alegând dintr-o varietate de furnizori, fie să acționeze ca angajator. Persoanele cu dizabilități au opțiunea de a-și personaliza propriul serviciu, adică de a stabili în ce constă serviciul și de a decide de către cine, cum, când, unde și în ce mod se oferă serviciul, precum și să dea instrucțiuni și să îndrume furnizorii de servicii;

(iii) **Asistența personală este o relație directă.** Asistenții personali trebuie recrutați, formați și supravegheați de persoana căreia i se acordă asistență personală. Asistenții personali nu trebuie „folosiți în comun cu altcineva” fără consimțământul deplin și liber exprimat al persoanei căreia i se acordă asistență personală. Folosirea în comun a asistenților personali poate limita și împiedica participarea voluntară și spontană în cadrul comunității; și

(iv) **Autogestionarea modului de desfășurare a serviciului.** Persoanele cu dizabilități care necesită asistență personală pot alege liber în ce măsură să dețină controlul asupra modului de desfășurare a serviciului conform condițiilor lor de trai și preferințelor. Chiar dacă responsabilitățile „angajatorului” sunt excluse din contract, persoana cu dizabilități rămâne întotdeauna în centrul deciziilor cu privire la asistența acordată, fiind cea căreia i se adresează orice întrebare și ale cărei preferințe trebuie respectate. Controlul asupra asistenței personale se poate exercita și prin regimul suport de luare a deciziilor.

17. Deseori, furnizorii de servicii de sprijin își prezintă în mod greșit serviciul de sprijin oferit utilizând termeni precum „independent” sau „viață integrată în comunitate”, precum și „asistență personală”, cu toate că în practică aceste servicii nu îndeplinesc cerințele impuse de articolul 19. „Soluțiile la pachet” obligatorii, care, printre altele, leagă disponibilitatea unui serviciu anume de un alt serviciu, presupun ca două sau mai multe persoane să-și ducă traiul în comun sau limitează furnizarea serviciului doar pentru anumite condiții de locuire, nefiind în concordanță cu articolul 19. Conceptul de asistență personală în care persoana cu dizabilități nu dispune de autodeterminare și control personal totale trebuie considerat ca nefiind în concordanță cu articolul 19. Persoanelor cu nevoi de comunicare complexe, inclusiv cele care folosesc mijloace de comunicare neconvenționale (respectiv comunicare prin mijloace nonfigurative, inclusiv prin expresia feței, poziția corpului și prin vocalizări) trebuie să li se acorde sprijinul adecvat care să le permită să-și dezvolte și să transmită indicațiile lor, deciziile lor, alegerile și/sau preferințele lor, iar acestea trebuie să le fie recunoscute și respectate.

B. Articolul 19 – Introducere

18. Articolul 19 reafirmă nediscriminarea și recunoașterea dreptului egal al persoanelor cu dizabilități de a duce o viață independentă integrată în comunitate. Pentru realizarea dreptului de a duce o viață independentă, cu opțiuni egale cu ale celorlalți și de a fi integrate în comunitate, statele părți trebuie să ia măsuri efective și adecvate pentru a înlesni exercitarea deplină a dreptului, precum și pentru integrarea și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în comunitate.

19. Articolul acoperă două concepte, care sunt clar menționate în titlul său: dreptul la o viață independentă și dreptul de a fi integrat în comunitate. În timp ce dreptul la o viață independentă se referă la o dimensiune individuală, ca dreptul de a se emancipa fără negarea accesului și a oportunităților, dreptul de a fi integrat în comunitate implică o dimensiune socială, respectiv dreptul pozitiv de dezvoltare a unor medii incluzive. Acest drept așa cum este consfințit în articolul 19 acoperă ambele concepte.

20. Articolul 19 se referă explicit la toate persoanele cu dizabilități. Nici privarea totală sau parțială de indiferent ce „grad” de capacitate juridică și nici amploarea sprijinului necesar nu pot fi invocate pentru a se nega sau a se limita dreptul persoanelor cu dizabilități la o viață independentă și la o viață independentă integrată în comunitate.

21. Când se apreciază că sunt foarte multe persoane cu dizabilități care au nevoie de servicii personale, statele părți consideră adesea că instituțiile sunt singura soluție, în special atunci când se apreciază că serviciile personale sunt „prea costisitoare” sau că persoana cu dizabilități este „incapabilă” să trăiască în afara cadrului instituționalizat. Persoanele cu dizabilități intelectuale, mai ales cele cu cerințe de comunicare complexe, printre altele, sunt adesea evaluate ca fiind incapabile să trăiască în afara unui cadru instituționalizat. O astfel de gândire este contrară articolului 19, care extinde dreptul de a duce o viață independentă și integrată în comunitate la toate persoanele cu dizabilități, indiferent de nivelul capacității lor intelectuale, de capacitatea lor de a se descurca singure sau de nevoia lor de sprijin.

22. Toate persoanele cu dizabilități trebuie să aibă libertatea de a opta să fie active și să aparțină oricărei culturi pe care o aleg și trebuie să dispună de aceleași grade de alegere și control asupra propriei vieți de care dispun și ceilalți membri ai societății. Persoanele tinere cu dizabilități nu trebuie obligate să trăiască în spații special amenajate destinate persoanelor vârstnice cu dizabilități și viceversa.

23. Persoanele cu dizabilități de toate genurile sunt titulari de drept și se bucură de protecție egală conferită de articolul 19. Trebuie luate toate măsurile pentru asigurarea deplinei dezvoltări, evoluții și emancipări a femeilor. Persoanele LGBTQI cu dizabilități trebuie să se bucure de protecție egală în baza articolului 19 și prin urmare să se bucure de respectarea relațiilor lor personale. Mai mult, dreptul de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate include protecția persoanelor cu dizabilități care aparțin oricărui grup de vârstă, grup etnic, castă, minoritate lingvistică și/sau religioasă precum și oricărui grup de persoane migrante, solicitanți de azil sau refugiați.

C. Articolul 19 (a)

24. A alege și a decide cum, unde și cu cine să locuiești este ideea centrală a dreptului de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate. Alegerea individuală, prin urmare, nu se limitează doar la locul de rezidență, ci include toate aspectele organizării traiului unei persoane: programul și rutina de zi cu zi, precum și modul și stilul de viață al unei persoane, care acoperă sfera privată și pe cea publică, atât în ce privește viața de zi cu

zi, cât și pe termen lung.

25. Adesea, persoanele cu dizabilități nu-și pot exercita alegerea din lipsă de opțiuni. Acest lucru se întâmplă, de exemplu, dacă sprijinul informal venit din partea familiei este singura opțiune, dacă sprijinul nu există în afara instituțiilor, dacă o locuință proprie este inaccesibilă sau sprijinul nu este acordat în cadrul comunității, și când sprijinul este acordat doar în forme specifice de rezidență cum ar fi cămine sau instituții pentru grupuri.

26. Mai mult, este posibil ca persoanele cu dizabilități să nu-și poată exercita alegerea individuală din cauza lipsei de informații accesibile privind gama opțiunilor disponibile și/sau din cauza restricțiilor legislative ce decurg din legile tutelei sau norme ori decizii legislative similare care nu permit persoanelor cu dizabilități să-și exercite capacitatea juridică. Chiar dacă nu există legi formale, alte persoane, cum ar fi familia, îngrijitorii sau autoritățile locale, își exercită uneori controlul și restrâng alegerile individului acționând ca persoană care ia decizia în mod substituit.

27. Personalitatea juridică și reprezentarea juridică stau la baza realizării vieții independente integrate în comunitate pentru persoanele cu dizabilități. Articolul 19 privește, așadar, recunoașterea și exercitarea personalității juridice și a capacității juridice astfel cum prevede articolul 12 al Convenției, și explicat în continuare în Comentariul general nr. 1 (2014) al Comitetului cu privire la recunoașterea egală în fața legii. Mai mult, el privește interzicerea cu desăvârșire a detenției pe criteriu de dizabilitate, astfel cum prevede articolul 14 și dezvoltat în orientările respective.⁴

D. Articolul 19 (b)

28. Serviciile de sprijin individualizate trebuie considerate un drept și nu o formă de îngrijire medicală, socială sau de caritate. Pentru multe persoane cu dizabilități, accesul la o serie de servicii de sprijin individualizat este o condiție prealabilă pentru o viață independentă integrată în comunitate. Persoanele cu dizabilități au dreptul de a alege serviciile și furnizorii de servicii după nevoile și preferințele lor personale, iar sprijinul individualizat este cel care trebuie să fie suficient de flexibil pentru a se adapta cerințelor „beneficiarilor” și nu invers. Aceasta implică obligația statelor părți de a se asigura că există un număr suficient de specialiști calificați care pot identifica soluții practice pentru înlăturarea barierelor din calea unei vieți independente integrate în comunitate în conformitate cu cerințele și preferințele persoanei.

29. Subparagraful (b) precizează diferite servicii individualizate, care intră în această categorie a serviciilor de sprijin. Ele nu se limitează la servicii din cadrul locuinței, ci trebuie totodată să poată fi extinse în sfera unui loc de muncă, a educației și a participării la viața politică și culturală; abilitării de a fi părinte și capacității de a contacta rudele și alte persoane; participării la viața politică și culturală, intereselor și activităților de relaxare; precum și în sfera călătoriilor și activităților de recreere.

30. În timp ce serviciile de sprijin individualizat pot varia ca denumire, tip sau fel în funcție de specificul cultural, economic și geografic al statului parte, toate serviciile de sprijin trebuie astfel concepute pentru a susține viața integrată în comunitate, a împiedica izolarea și segregarea de celelalte persoane din cadrul comunității și trebuie, de fapt, să fie

⁴ A se vedea Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Orientări privind articolul 14 din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități: dreptul la libertatea și securitatea persoanelor cu dizabilități, adoptat în cea de-a 14-a sesiune a Comitetului, desfășurată în septembrie 2015.

adecvate acestui scop. Este important ca obiectivul acestor servicii de sprijin să fie realizarea deplinei integrări în comunitate. Așadar, nicio formă instituționalizată de servicii de sprijin, care segregă și limitează autonomia personală, nu este permisă de articolul 19 (b).

31. Este important de reținut că toate serviciile de sprijin trebuie să fie concepute și oferite astfel încât să susțină scopul general al normei: integrarea și participarea deplină, individualizată, bazată pe propria opțiune și eficientă, precum și viața independentă.

E. Articolul 19 (c)

32. Serviciile și facilitățile menționate în această secțiune a articolului sunt servicii și facilități specifice persoanelor fără dizabilități destinate întregii populații a comunității. Ele acoperă o gamă largă de servicii, cum ar fi asigurarea de locuințe, biblioteci publice, spitale, școli, mijloace de transport, magazine, piețe, muzee, internet, rețele de socializare și alte asemenea facilități și servicii. Acestea trebuie să fie disponibile, universal accesibile, acceptabile și adaptabile pentru toate persoanele cu dizabilități din cadrul comunității.

33. Accesibilitatea facilităților, bunurilor și serviciilor din cadrul comunității, precum și exercitarea dreptului la găsirea unui loc de muncă accesibil incluziv, a dreptului la educație și la sănătate sunt condiții esențiale pentru integrarea și participarea persoanelor cu dizabilități în cadrul comunității. Diferite programe de dezinstituționalizare au demonstrat că închiderea instituțiilor, indiferent de dimensiunile lor, și relocarea ocupanților acestora în cadrul comunității nu este suficientă prin sine însăși. Astfel de reforme trebuie însoțite de ample programe de dezvoltare a serviciilor și a comunității, inclusiv programe de informare. Reformele structurale menite să îmbunătățească accesibilitatea în ansamblu în cadrul comunității pot reduce cererea de servicii specifice dizabilității.

34. În ceea ce privește domeniul de aplicare material, articolul 19 se referă la accesul la o locuință sigură și adecvată, servicii individuale și facilități și servicii în cadrul comunității. Accesul la o locuință înseamnă posibilitatea persoanei cu dizabilități de a opta să trăiască în cadrul comunității în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Articolul 19 nu este aplicat corespunzător dacă locuința este disponibilă doar în zone special proiectate și aranjate astfel încât persoanele cu dizabilități să trebuiască să locuiască în aceeași clădire, în același complex sau în același perimetru. Locuințele accesibile, care asigură un spațiu de locuit și persoanelor cu dizabilități, care trăiesc singure sau ca parte a unei familii, trebuie să fie disponibile în număr suficient, în toate zonele rezidențiale ale comunității pentru a asigura persoanelor cu dizabilități dreptul și posibilitatea de a alege. În acest scop sunt necesare construcții rezidențiale noi, lipsite de obstacole, precum și reconfigurarea structurilor rezidențiale existente astfel încât și acestea să devină lipsite de obstacole. În plus, este necesar ca persoanele cu dizabilități să își poată permite astfel de locuințe.

35. Serviciile de sprijin trebuie să fie puse la dispoziție astfel încât toate persoanele cu dizabilități care trăiesc în zone urbane sau rurale să poată beneficia de ele în siguranță din punct de vedere fizic și geografic. Acestea trebuie să fie la prețuri accesibile, luând în considerare și persoanele cu dizabilități care dispun de venituri mici. Ele trebuie, totodată, să fie acceptabile, adică să respecte nivelurile standard de calitate și să țină cont de gen, vârstă și cultură.

36. Serviciile de sprijin individualizate care nu permit alegerea personală și deținerea controlului nu asigură viața independentă integrată în comunitate. Deseori persoanelor cu dizabilități li se oferă servicii de sprijin combinate – servicii rezidențiale și servicii de sprijin (furnizate împreună „la pachet”) pe criteriul eficientizării costurilor. Însă, chiar dacă această ipoteză în sine poate fi contrazisă din punct de vedere economic, aspectele legate de eficiența

costurilor nu trebuie să primeze asupra esenței drepturilor omului în cauză. Persoanele cu dizabilități nu trebuie să „împartă” între ele asistența personală și asistenții personali, ca regulă; aceasta ar trebui să se poată face doar cu consimțământul deplin și liber exprimat al persoanei cu dizabilități care necesită asistență personală. Posibilitatea de a alege este unul din cele trei elemente cheie ale dreptului de a duce o viață independentă integrată în comunitate.

37. Dreptul la servicii de sprijin egale corespunde obligației de a asigura participarea și implicarea persoanelor cu dizabilități în procesele legate de facilitățile și serviciile din cadrul comunității, având grijă ca acestea să răspundă anumitor cerințe specifice, să țină cont de gen și de vârstă, și să permită participarea spontană a persoanelor cu dizabilități în cadrul comunității. Pentru copii, esența dreptului de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate implică dreptul de a crește într-o familie.

F. Elemente esențiale

38. Comitetul consideră că este important să se identifice elementele esențiale ale articolului 19 în vederea realizării unui nivel de sprijin minim standard suficient pentru exercitarea dreptului de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate – obligație ce revine fiecărui stat parte. Statele părți trebuie să se asigure că elementele esențiale din articolul 19 sunt întotdeauna respectate, mai ales în perioade de criză financiară sau economică. Elementele esențiale sunt:

(a) Să asigure tuturor persoanelor cu dizabilități dreptul la capacitate juridică, în spiritul Comentariului general nr. 1 al Comitetului (2014) referitor la recunoașterea egală în fața legii, dreptul de a hotărî unde, cu cine și cum să trăiască, indiferent de inconveniente;

(b) Asigurarea nediscriminării în găsirea unei locuințe, luând în considerare atât veniturile, cât și accesibilitatea și adoptând decizii care vizează reguli obligatorii pe care trebuie să le respecte clădirile astfel încât locuințele noi și cele renovate să devină accesibile;

(c) Să elaboreze un plan de acțiune concret pentru viața independentă a persoanelor cu dizabilități în cadrul comunității, inclusiv să ia măsuri în vederea asigurării unor modalități de sprijin oficial în vederea vieții independente în cadrul comunității, astfel încât formele de sprijin neoficiale, de exemplu din partea familiei, să nu fie singura opțiune;

(d) Să elaboreze, să implementeze, să monitorizeze și să sancționeze nerespectarea legislației, planurilor și ghidurilor referitoare la cerințele de accesibilitate pentru serviciile de bază care să asigure egalitatea în cadrul societății, inclusiv participarea persoanelor cu dizabilități în cadrul rețelelor de socializare, și să se asigure că dezvoltarea competențelor în domeniul tehnologiilor informațiilor și comunicațiilor este protejată și se face pe baza conceptului de design universal;

(e) Să elaboreze un plan de acțiune concret și să ia măsuri pentru dezvoltarea și implementarea unor servicii de sprijin de bază, personalizate, neîmpărțite cu alții, având la bază drepturile specifice ale persoanelor cu dizabilități, precum și alte forme de servicii;

(f) Să se asigure că nu apar regrese în realizarea articolului 19, decât dacă sunt justificate corespunzător și în conformitate cu dreptul internațional;

(g) Să colecteze date consistente cantitativ și calitativ cu privire la persoanele cu dizabilități, inclusiv cele care trăiesc în instituții; și

(h) Să utilizeze orice fonduri disponibile, inclusiv fonduri regionale și fonduri pentru cooperare în domeniul dezvoltării, în vederea creării de servicii care să asigure o viață independentă integrată și accesibilă.

III. Obligațiile statelor părți

39. Obligațiile statelor părți trebuie să reflecte natura drepturilor omului: fie absolute și aplicabile imediat (drepturile civile și politice), fie aplicabile progresiv (drepturile economice, sociale și culturale). Articolul 19 (a), dreptul de a-și alege locul de reședință, precum și unde, cum și cu cine să locuiască, este aplicabil imediat fiind un drept civil și politic. Articolul 19 (b), dreptul de a beneficia de servicii de sprijin pe bază de evaluare individualizată, este un drept economic, social și cultural. Articolul 19 (c), dreptul de a beneficia de facilități în cadrul serviciilor, este un drept economic, social și cultural, întrucât numeroasele servicii de care dispune societatea, cum ar fi tehnologiile informației și comunicațiilor, paginile de internet, rețele de socializare, cinematografele, parcurile publice, teatrele și facilitățile sportive, îndeplinesc atât obiective sociale, cât și culturale. Realizarea progresivă implică obligația imediată de a concepe și a decide în legătură cu strategii și planuri de acțiune concrete și de a aloca resurse pentru dezvoltarea serviciilor de sprijin precum și obligația de a face ca atât serviciile existente, cât și cele nou create să fie incluzive pentru persoanele cu dizabilități.

40. Obligația de a respecta nu include doar o conotație negativă. Conotația sa pozitivă impune statelor să ia toate măsurile necesare astfel ca niciun drept înscris în articolul 19 să nu fie încălcat de către stat sau de către entități private.

41. Pentru a putea realiza progresiv drepturile economice, sociale și culturale, statele trebuie să adopte măsuri la capacitatea maximă a resurselor disponibile.⁵ Aceste măsuri trebuie luate imediat sau într-o perioadă de timp rezonabil de scurtă. Măsurile respective trebuie să fie bine gândite, concrete, specifice și să facă uz de toate mijloacele corespunzătoare.⁶ Realizarea sistematică a dreptului la o viață independentă integrată în comunitate necesită schimbări structurale. În speță, este vorba de dezinstituționalizare în toate formele sale.

42. Statele părți au obligația imediată să introducă termene și surse de finanțare adecvate în planificarea strategică, consultându-se îndeaproape cu organizațiile reprezentative ale persoanelor cu dizabilități și ținând cont de punctele de vedere ale acestora în vederea înlocuirii cadrului instituționalizat cu servicii de sprijin care asigură viața independentă. Marja de apreciere a statelor părți se referă la punerea în aplicare a programelor, nu la principiul dezinstituționalizării. Statele părți trebuie să elaboreze planuri de realizare a tranziției consultându-se direct cu persoanele cu dizabilități, prin organizațiile lor reprezentative, în vederea asigurării integrării depline a persoanelor cu dizabilități în comunitate.

43. Când un stat parte intenționează să introducă măsuri care conduc la un regres în implementarea articolului 19, de exemplu, ca răspuns la o criză economică sau financiară, statul este obligat să demonstreze că acestea sunt temporare, necesare și nediscriminatorii și că statul parte ia măsuri pentru respectarea obligațiilor sale esențiale.⁷

44. Obligația realizării progresive presupune și neadoptarea de măsuri regresive care

⁵ A se vedea articolul 2 (1) din Pactul cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și articolul 4 (2) din Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități.

⁶ Comentariul general nr. 3, alin. 2, al Comitetului pentru drepturi economice, sociale și culturale.

⁷ Scrisoare a Președintelui Comitetului statelor părți privind măsurile de austeritate, mai 2012.

să afecteze exercitarea drepturilor economice, sociale și culturale. Astfel de măsuri privează persoanele cu dizabilități de exercițiul deplin al dreptului la o viață independentă și de a fi integrate în comunitate. Pe cale de consecință, măsurile regresive constituie o încălcare a articolului 19.

45. Statelor părți le este interzisă luarea de măsuri regresive privind obligațiile minime esențiale ale dreptului de a duce o viață independentă integrată în comunitate așa cum au fost enumerate în prezentul comentariu general.

46. Statele părți au obligația imediată de a elimina discriminarea împotriva persoanelor individuale sau a grupurilor de persoane cu dizabilități și de a le garanta acestora dreptul egal de a duce o viață independentă și de a participa în cadrul comunității. Aceasta impune ca statele părți să abroge sau să reformeze politicile, legile și practicile care împiedică persoanele cu dizabilități, de exemplu, să-și aleagă locul de rezidență, să aibă acces la locuințe pe care să și le poată permite și accesibile, să locuiască cu chirie sau să acceseze facilități disponibile publicului larg sau servicii necesare pentru asigurarea independenței lor. Obligația de a pune la dispoziție adaptarea rezonabilă (art. 5 (3)) nu intră nici ea sub incidența realizării progresive.

A. Obligația de a respecta

47. Obligația de a respecta impune statelor părți să nu intervină direct sau indirect și nici să nu limiteze în vreun fel exercițiul individual al dreptului de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate. Statele părți nu trebuie să limiteze sau să refuze accesul niciunei persoane la o viață independentă integrată în comunitate, inclusiv prin legi care restrâng direct sau indirect autonomia și opțiunile persoanelor cu dizabilități de a-și alege locul de reședință sau unde, cum și cu cine să locuiască. Statele părți trebuie să revizuiască legile care împiedică exercitarea drepturilor înscrise în articolul 19 din Convenție.

48. Obligația de a respecta impune, de asemenea, statelor părți să revizuiască și să nu adopte legi, politici și structuri care mențin și creează bariere în calea accesării serviciilor de sprijin, precum și a facilităților și serviciilor generale. Ea implică totodată obligația de a elibera toate persoanele care sunt ținute împotriva voinței lor în instituții de boli mintale sau în alte forme de privare de libertate cu specific de dizabilitate. Ea include și interzicerea tuturor formelor de tutelă precum și obligația de a înlocui regimurile de luare substituită a deciziilor cu alternative de luare asistată a deciziilor.

49. A respecta drepturile persoanelor cu dizabilități înscrise în articolul 19 înseamnă că statele părți trebuie desființeze instituționalizarea. Statelor părți nu le este permis să construiască instituții noi, și nici să le renoveze pe cele vechi cu excepția celor mai urgente măsuri de asigurare a siguranței fizice a rezidenților. Instituțiile existente nu trebuie să fie extinse, în locul rezidenților care pleacă nu trebuie să fie aduși alții noi, și nu trebuie să fie înființate spații de locuit „satelit” care sunt derivate din instituții, respectiv cele care au aspect de spații de locuit individuale (apartamente sau case pentru o singură persoană), dar țin de instituții.

B. Obligația de a proteja

50. Obligația de a proteja impune statelor părți să ia măsuri care să-i împiedice pe membrii de familie sau terțe părți să se amestece direct sau indirect în exercitarea dreptului de a duce o viață independentă integrată în comunitate. Obligația de a proteja impune statelor

părți să adopte și să pună în aplicare legi și politici care să interzică acel comportament al membrilor de familie și al terților, al furnizorilor de servicii, al proprietarilor sau al furnizorilor de servicii generale care subminează exercitarea deplină a dreptului de a fi integrat și de a duce o viață independentă integrată în comunitate.

51. Statele părți trebuie să se asigure că nu se cheltuiesc bani din fonduri publice sau private pentru menținerea și renovarea clădirilor existente și pentru înființarea de noi instituții indiferent de forma de instituționalizare. Mai mult, statele părți trebuie să se asigure că nu se înființează instituții private sub masca „vieții independente integrate în comunitate”.

52. Sprijinul trebuie întotdeauna să aibă la bază cerințele individuale, nu interesul furnizorului de servicii. Statele părți trebuie să creeze mecanisme de monitorizare a furnizorilor de servicii, să adopte măsuri care să protejeze persoanele cu dizabilități astfel încât să nu fie ascunse în familie sau izolate în instituții, să protejeze copiii astfel încât să nu fie abandonați sau instituționalizați din cauza dizabilității și să creeze mecanisme corespunzătoare care să depisteze situațiile de violență împotriva persoanelor cu dizabilități din partea unor terțe persoane. Statele părți trebuie, de asemenea, să interzică transformarea directorilor și/sau managerilor de instituții rezidențiale în gardieni ai rezidenților.

53. Obligația de a proteja include și interzicerea practicilor discriminatorii, cum ar fi excluderea persoanelor individuale sau a grupurilor de la accesul la anumite servicii. Statele părți trebuie să interzică unor terțe părți și să le împiedice să impună bariere practice și procedurale în calea vieții independente și a integrării în comunitate, prin, de exemplu, luarea de măsuri care să asigure ca serviciile furnizate să fie în concordanță cu viața independentă integrată în comunitate și ca persoanelor cu dizabilități să nu li se nege posibilitatea de a închiria locuințe sau ca acestea să fie dezavantajate pe piața locuințelor. Serviciile generale din cadrul comunității care sunt deschise publicului, cum ar fi bibliotecile, ștrandurile, parcurile/spațiile publice, magazinele, oficiile poștale sau cinematografele, trebuie să fie accesibile și să răspundă cerințelor persoanelor cu dizabilități, așa cum este prevăzut în Comentariul general nr. 2 (2014) al Comitetului privind accesibilitatea.⁸

C. Obligația de a realiza

54. Obligația de a realiza impune statelor să promoveze, să faciliteze și să asigure măsuri legislative, administrative, bugetare, juridice, programatice, de promovare și de altă natură care să asigure deplina realizare a dreptului de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate așa cum este el prevăzut de Convenție. De asemenea, obligația de a realiza impune statelor părți să ia măsuri pentru eradicarea barierelor practice ce stau în calea deplinei realizări a dreptului de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate, cum ar fi locuințele inaccesibile, accesul limitat la serviciile de sprijin pentru persoane cu dizabilități, inaccesibilitatea facilităților, bunurilor și serviciilor din cadrul comunității și prejudecățile îndreptate împotriva persoanelor cu dizabilități.

55. Statele părți trebuie să contribuie la sporirea capacității membrilor de familie de a-i sprijini pe membrii familiei cu dizabilități în vederea realizării dreptului lor de a duce o viață independentă integrată în comunitate.

56. În punerea în aplicare a legislației, politicilor și programelor, statele părți trebuie să se consulte îndeaproape și să implice activ o gamă largă de persoane cu dizabilități prin intermediul organizațiilor lor reprezentative în toate aspectele care privesc viața

⁸ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/2&Lang=en

independentă integrată în comunitate, în special când se pune problema dezvoltării serviciilor de sprijin și investirii de resurse în servicii de sprijin în cadrul comunității.

57. Statele părți trebuie să adopte o strategie și un plan de acțiune concret în vederea dezinstituționalizării. Aceasta include obligația de a aplica reforme structurale, de a îmbunătăți accesibilitatea pentru persoane cu dizabilități în cadrul comunității și de a crește nivelul de conștientizare al tuturor persoanelor din cadrul societății în legătură cu integrarea persoanelor cu dizabilități în comunitate.

58. Dezinstituționalizarea necesită de asemenea o transformare sistemică, ceea ce presupune închiderea instituțiilor și eliminarea reglementărilor ce privesc instituționalizarea, ca parte a unei ample strategii, în paralel cu înființarea unei întregi game de servicii de sprijin individualizate, ceea ce implică existența unui plan individualizat pentru tranziție, cu buget și termene, precum și servicii de sprijin incluzive. Așadar, este necesară o abordare coordonată, interministerială și interdepartamentală, care să asigure reformele, bugetul și schimbarea atitudinii la toate nivelurile și sectoarele guvernului și care să includă și autoritățile locale.

59. Programele și angajamentele de a sprijini viața independentă integrată în comunitate trebuie să acopere costurile aferente dizabilității. Mai mult, asigurarea disponibilității unui număr suficient de locuințe accesibile și la prețuri rezonabile, inclusiv locuințe pentru familii, este esențială pentru dezinstituționalizare. Este de asemenea important ca accesul la locuință să nu depindă de satisfacerea unor cerințe care să reducă autonomia și independența persoanelor cu dizabilități. Clădirile și spațiile deschise publicului și toate formele de transport trebuie proiectate în așa fel încât să satisfacă nevoile tuturor persoanelor cu dizabilități. Statele părți trebuie să ia măsuri bine gândite și imediate în vederea realocării de fonduri astfel încât posibilitatea ca persoanele cu dizabilități să trăiască independent în cadrul comunității să devină realitate.

60. Serviciile de sprijin ce vizează dizabilitatea trebuie să fie disponibile, accesibile, la prețuri rezonabile, acceptabile și adaptabile pentru toate persoanele cu dizabilități și să țină cont de diferitele condiții de trai, de exemplu, venitul individual sau al familiei, precum și caracteristicile fiecărei persoane, cum ar fi sexul, vârsta, originea națională sau etnică, identitatea lingvistică, religioasă, sexuală și/sau de gen. Modelul dizabilității bazat pe drepturile omului nu permite excluderea persoanelor cu dizabilități indiferent de motiv, inclusiv acela al tipului și amplitudinii serviciilor de sprijin necesare. Serviciile de sprijin, inclusiv asistența personală, nu trebuie să fie în comun cu alte persoane decât pe baza unei decizii liber consimțite și în cunoștință de cauză.

61. Statele părți vor include următoarele elemente în criteriile de eligibilitate pentru accesul la asistență: evaluarea trebuie să se bazeze pe o abordare a dizabilității prin prisma drepturilor omului, să pună accentul pe nevoile persoanei generate de barierele din cadrul societății mai degrabă decât de deficiența propriu-zisă, să aibă în vedere și să țină cont de voința și de preferințele persoanei, și să asigure implicarea deplină a persoanelor cu dizabilități în luarea deciziilor.

62. Acordarea de sume de bani în numerar, de exemplu sub forma unor alocații pentru dizabilitate, reprezintă una din formele prin care statele părți asigură sprijinirea persoanelor cu dizabilități în conformitate cu articolele 19 și 28 din Convenție. Astfel de sume acordate recunosc adesea cheltuielile legate de dizabilitate și înlesnesc integrarea deplină a persoanelor cu dizabilități în comunitate. Acordarea de sume în numerar abordează și situațiile de sărăcie și de sărăcie extremă cu care se pot confrunta persoanele cu dizabilități. Statele părți trebuie să nu accentueze greutățile cu care se confruntă persoanele cu dizabilități, reducându-le veniturile în perioade de criză economică și financiară sau prin

măsuri de austeritate care contravin standardelor de drepturile omului expuse la paragraful 38 de mai sus.

63. Sprijinul acordat persoanelor cu dizabilități trebuie evaluat printr-o abordare personalizată și adaptat activităților specifice și obstacolelor efective cu care se confruntă persoanele cu dizabilități când se pune problema integrării în comunitate. Evaluarea trebuie să recunoască faptul că persoanele cu dizabilități au nevoie de acces pentru a participa la activități care pot să varieze în timp. Statele părți trebuie să se asigure ca personalizarea sprijinului, inclusiv alocarea de sume în numerar/bugete personale, să țină cont și să abordeze provocările cu care se confruntă persoanele cu dizabilități care trăiesc în zone rurale și/sau urbane.

64. Statele părți trebuie să asigure și să difuzeze în timp util informații actualizate și precise care sunt esențiale pentru luarea în cunoștință de cauză a deciziilor legate de opțiunile privind viața independentă și serviciile de sprijin din cadrul comunității, în formate accesibile, inclusiv în braille, limbaj mimico-gestual, comunicare tactilă, formate ușor de citit și moduri de comunicare alternative și augmentative.

65. Statele părți trebuie să se asigure că personalul care lucrează deja sau are perspectiva de a lucra în domeniul serviciilor care se adresează dizabilității, inclusiv personalul, decidenții și funcționarii publici care monitorizează serviciile pentru persoane cu dizabilități, este format corespunzător în ceea ce privește viața independentă în cadrul comunității, în teorie și în practică. De asemenea, statele trebuie să stabilească criterii, în spiritul articolului 19, cu privire la entitățile care solicită aprobare pentru furnizarea de sprijin social pentru ca persoanele cu dizabilități să trăiască în cadrul comunității, și să evalueze cum își îndeplinesc obligațiile.

66. De asemenea, statele părți trebuie să se asigure că cooperarea internațională, în conformitate cu articolul 32 al Convenției, și investițiile și proiectele ce rezultă din aceasta nu contribuie la perpetuarea barierelor ce împiedică viața independentă integrată în comunitate, ci, din contră, elimină barierele și sprijină implementarea dreptului de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate. După situații de dezastru, este important să nu se refacă bariere, ca element al implementării articolului 11 din Convenție.

67. Statele părți trebuie să asigure accesul la justiție și să pună la dispoziție asistență juridică, consiliere juridică adecvată, căi de atac și sprijin, inclusiv prin adaptări rezonabile și adaptări procedurale pentru persoanele cu dizabilități care încearcă să-și exercite dreptul de a duce o viață independentă integrată în comunitate.

68. Statele părți trebuie să asigure servicii de sprijin adecvate pentru îngrijitorii membri de familie, astfel ca aceștia să-și poată sprijini la rândul lor copiii sau membri de familie să trăiască independent în cadrul comunității. Acest sprijin ar trebui să includă servicii de îngrijire temporară, servicii de îngrijire a copilului și alte forme de servicii de sprijin parentale. Sprijinul financiar este de asemenea de importanță vitală pentru îngrijitorii membri de familie, care trăiesc adesea în situații de sărăcie extremă, fără posibilitatea de a accesa piața muncii. Statele părți trebuie, de asemenea, să asigure sprijin social pentru familii și să încurajeze dezvoltarea serviciilor de consiliere, a cercurilor de sprijin și a altor forme adecvate de sprijin.

69. Statele părți trebuie să efectueze cu regularitate studii și alte forme de analiză care să furnizeze date despre barierele fizice, comunicative, de mediu, de infrastructură și de atitudine cu care se confruntă persoanele cu dizabilități și despre cerințele ce se impun pentru implementarea vieții independente în cadrul comunității.

IV. Relația cu alte prevederi ale Convenției

70. Dreptul de a duce o viață independentă și de a fi integrat în comunitate este în relație reciprocă cu realizarea altor drepturi ale omului prevăzute de Convenție. În același timp, reprezintă mai mult decât suma acelor drepturi întrucât afirmă că toate drepturile trebuie exercitate și realizate în comunitatea în care persoana alege să trăiască, singura în care poate fi împlinită dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale.

71. Consultările cu persoanele cu dizabilități și implicarea activă a acestora, prin intermediul organizațiilor lor reprezentative (art. 4 (3)) este esențială pentru adoptarea tuturor planurilor și strategiilor, precum și pentru urmărire și monitorizare atunci când se implementează dreptul a duce o viață independentă integrată în comunitate. Decidenții de la toate nivelurile trebuie să implice activ și să consulte întreaga gamă de persoane cu dizabilități, inclusiv organizații ale femeilor cu dizabilități, persoane vârstnice cu dizabilități, copii cu dizabilități, persoane cu dizabilități psihosociale, și persoane cu dizabilități intelectuale.

72. Nediscriminarea (art. 5), din perspectiva vieții independente și integrării în comunitate, este importantă cu privire la accesarea și beneficierea de servicii de sprijin. Statele părți trebuie să definească criterii de eligibilitate și proceduri pentru accesarea serviciilor de sprijin în mod nediscriminatoriu, obiectiv și punând accent mai degrabă pe nevoile persoanei decât pe dizabilitatea în sine, urmărind o abordare bazată pe drepturile omului. Înființarea de servicii specifice pentru persoanele cu dizabilități, ținând cont de caracteristicile persoanelor cu dizabilități și în conformitate cu nevoile acestora, cum ar fi servicii pentru persoane cu dizabilități copii, studenți, angajați și vârstnici, nu trebuie considerată o încălcare discriminatorie a Convenției, ci mai degrabă o acțiune afirmativă justă și legal posibilă. Persoanele cu dizabilități care se confruntă cu o discriminare în sensul articolului 19 trebuie să dispună de căi de atac efective și la prețuri accesibile.

73. Deseori, femeile și fetele cu dizabilități (art. 6) sunt excluse și izolate în mai mare măsură și se confruntă cu mai multe restricții legate de locul de rezidență precum și de modul de organizare a vieții de zi cu zi din cauza stereotipurilor și modelelor sociale patriarhale îndreptate împotriva femeilor în societate. Femeile și fetele cu dizabilități se confruntă, de asemenea, cu discriminare de gen, multiplă și intersecțională, instituționalizare, violență, inclusiv violență sexuală, abuz și hărțuire sexuală.⁹ Statele părți trebuie să asigure căi de atac la prețuri accesibile, sau gratuit, precum și servicii de sprijin pentru victimele violenței și abuzurilor. Femeile cu dizabilități care se confruntă cu violența domestică sunt în mod frecvent mai dependente din punct de vedere economic, fizic sau emoțional de abuzatorii lor, care adesea acționează ca îngrijitori, situație care le împiedică pe femeile cu dizabilități să renunțe la relațiile abuzive, ceea ce conduce la o și mai mare izolare socială. Prin urmare, când se implementează dreptul de a duce o viață independentă integrată în comunitate, trebuie acordată o atenție deosebită egalității de gen, eliminării discriminării de gen și a modelelor sociale patriarhale.

74. Normele și valorile culturale pot avea un efect negativ de limitare a opțiunilor femeilor și fetelor cu dizabilități și a puterii de control a acestora asupra organizării vieții de zi cu zi, le pot limita autonomia, le pot obliga să trăiască potrivit unui anumit mod de viață, le pot impune să își suprimă propriile nevoi și în schimb să le satisfacă pe ale altora și să-și

⁹ A se vedea Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 3 (2016), Femeile și fetele cu dizabilități.

asume anumite roluri în cadrul familiei.¹⁰ Statele părți trebuie să ia măsuri care să abordeze discriminarea și barierele care nu le permit femeilor să acceseze serviciile și sprijinul social și să se asigure că diferitele politici, programe și strategii privind accesarea serviciilor și sprijinului social au în vedere în mod corespunzător egalitatea dintre femei și bărbați.

75. Statele părți trebuie, de asemenea, să se asigure că măsurile care au ca scop dezvoltarea, emanciparea și progresul femeilor și fetelor cu dizabilități (articolul 6 (2)), abordează problema inegalităților bazate pe gen în accesarea sprijinului și protecției sociale. Statele părți trebuie să adopte măsuri adecvate de stabilire a unui echilibru muncă-viață (resurse, timp, servicii), care să sprijine femeile cu dizabilități să (re-)între pe piața liberă a muncii și să asigure drepturi și responsabilități egale între femei și bărbați în îndeplinirea obligațiilor parentale.¹¹ De asemenea, statelor părți le revine responsabilitatea să se asigure că adăposturile pentru victimele violenței de gen sunt pe deplin accesibile pentru femeile și fetele cu dizabilități.

76. Existența unor servicii de sprijin adecvate și adaptate vârstei pentru fete și băieți cu dizabilități este de importanță vitală pentru exercitarea în mod egal a drepturilor omului de către aceștia (art. 7). Respectarea capacităților în dezvoltare ale copiilor cu dizabilități și sprijinirea lor pentru a avea un cuvânt de spus în legătură cu alegerile care îi afectează este esențială. Este de asemenea important să se pună familiilor la dispoziție sprijin, informații și îndrumări (art. 23) pentru prevenirea instituționalizării copiilor cu dizabilități și pentru a avea politici incluzive în domeniul adopției care să asigure șanse egale copiilor cu dizabilități.

77. În ceea ce privește interacțiunile și relațiile sociale cu semenii, adolescenții ar putea prefera asistența personală sau interpreți profesioniști în limbajul mimico-gestual în locul sprijinului informal acordat de rude. Statele părți trebuie să instituie forme inovatoare de sprijin și servicii accesibile pentru copiii și adolescenții cu dizabilități, acordate personal sau prin intermediul organizațiilor lor. Copiii cu dizabilități ar putea să aibă nevoie de sprijin pentru a practica un sport sau diferite activități în cadrul comunității cu cei de aceeași vârstă. Adolescenților cu dizabilități trebuie să li se creeze posibilitatea de a petrece timp și de a participa la activități recreative cu cei de aceeași vârstă. Statele părți trebuie să asigure dispozitive și tehnologii asistive care pot facilita includerea adolescenților cu dizabilități în rețelele celor de vârsta lor. Mai mult, serviciile care facilitează tranziția de la adolescent la adult, inclusiv sprijin pentru părăsirea căminului familial, angajarea la un loc muncă și continuarea studiilor în învățământul superior sunt cruciale pentru sprijinirea vieții independente.

78. Creșterea gradului de conștientizare (art. 8) este esențială pentru crearea unor comunități deschise, favorabile și incluzive, întrucât scopul final al articolului 19 este de a transforma comunitățile. Stereotipurile, discriminarea dizabilității și ideile preconcepute care nu permit persoanelor cu dizabilități să trăiască în mod independent trebuie eradicat, și trebuie se promoveze imaginea pozitivă a acestor persoane și aportul lor în cadrul societății. Creșterea gradului de conștientizare trebuie să vizeze autoritățile, funcționarii publici, specialiștii, mass-media, publicul larg, precum și persoanele cu dizabilități și familiile lor. Toate activitățile de creștere a gradului de conștientizare trebuie întreprinse în strânsă cooperare cu persoanele cu dizabilități prin intermediul organizațiilor lor reprezentative.

79. Drepturile prevăzute în articolul 19 sunt legate de obligațiile statelor părți referitoare la accesibilitate (art. 9) întrucât accesibilitatea generală a tuturor clădirilor,

¹⁰ Ibid. alin. 8; 18, 29, and 55.

¹¹ Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Recomandarea generală nr. 21 (sesiunea a 13-a, (1994), Egalitatea în căsătorie și în relațiile de familie.

mijloacelor de transport, informațiilor, comunicațiilor și facilităților și serviciilor deschise publicului într-o comunitate dată este o condiție prealabilă a vieții independente în cadrul comunității. Articolul 9 impune identificarea și eliminarea barierelor existente în clădirile deschise publicului, cum ar fi revizuirea legilor de control al clădirilor și a normelor de planificare urbană, includerea standardelor designului universal într-o gamă variată de sectoare, precum și elaborarea de standarde de accesibilitate pentru locuințe.

80. Statele părți trebuie să țină cont din timp de obligația de a asigura servicii de sprijin pentru persoanele cu dizabilități în toate activitățile de gestionare a riscului în caz de dezastre (art. 11) și trebuie să se asigure că aceste persoane nu sunt lăsate în urmă sau uitate. Este de asemenea important să nu se refacă barierele în urma unor situații de conflict armat, urgențe umanitare sau a unor dezastre naturale. Procesele de reconstrucție trebuie să asigure accesibilitate totală pentru persoanele cu dizabilități astfel încât acestea să poată duce o viață independentă integrată în comunitate.

81. Recunoașterea egală în fața legii (art. 12) asigură ca toate persoanele cu dizabilități să aibă dreptul de a-și exercita pe deplin capacitatea juridică și prin urmare să aibă dreptul egal de a opta și a-și exercita controlul asupra propriei vieți alegând unde, cu cine și cum vor să locuiască și să primească sprijin conform voinței și preferințelor lor. Pentru realizarea deplină a tranziției către luarea asistată a deciziilor și implementarea drepturilor înscrise în articolul 12, este imperios necesar ca toate persoanele cu dizabilități să aibă șansa de a-și dezvolta și exprima voința și preferințele în vederea exercitării capacității lor juridice în condiții de egalitate cu ceilalți. Pentru a realiza acest lucru, ele trebuie să facă parte din comunitate. Mai mult, sprijinul în exercitarea capacității juridice trebuie acordat utilizând o abordare bazată pe comunitate, care respectă voința și preferințele indivizilor cu dizabilități.

82. Accesul la justiție așa cum este prevăzut în articolul 13 este fundamental pentru asigurarea exercițiului deplin al dreptului de a trăi independent în cadrul comunității. Statele părți trebuie să asigure ca toate persoanele cu dizabilități să aibă capacitate juridică și procesuală. Statele părți trebuie să mai asigure și ca toate deciziile privind viața independentă integrată în comunitate să fie impuse ca drepturi convenite și garantate. Pentru asigurarea accesului egal și efectiv la justiție sunt esențiale drepturile substanțiale la asistență juridică, sprijin și adaptări procedurale și adecvate vârstei.

83. Instituționalizarea împotriva voinței, pe criteriu de dizabilitate sau a unor circumstanțe asociate precum un presupus „pericol” și alți factori detaliați în orientările Comitetului cu privire la articolul 14, este adesea cauzată sau amplificată de lipsa de servicii specifice dizabilității. Implementarea articolului 19 va preîntâmpina astfel în ultimă instanță încălcarea articolului 14.

84. Este de importanță esențială să se asigure că serviciile de sprijin nu permit eventuale abuzuri, exploatarea persoanelor cu dizabilități sau orice alte violențe împotriva acestora (art. 16). Monitorizarea dizabilității, ținând cont de gen și de vârstă, căile de atac și reparațiile trebuie să fie asigurate pentru toate persoanele cu dizabilități care utilizează serviciile prevăzute în articolul 19 și care se pot confrunta cu abuzul, violența și exploatarea. Având în vedere că instituțiile au tendința de a-și izola rezidenții față de restul comunității, femeile și fetele instituționalizate riscă și mai mult să fie supuse violenței pe criterii de gen, inclusiv sterilizării forțate, abuzurilor sexuale și fizice, abuzurilor emoționale și izolării și mai pronunțate. Ele se confruntă, de asemenea, și cu bariere și mai mari ce le împiedică să raporteze aceste violențe. Este imperios necesar ca statele să includă aceste aspecte în monitorizarea pe care o efectuează asupra instituțiilor și să asigure accesul la căi de atac femeilor cu dizabilități expuse violenței de acest tip în instituții.

85. În lipsa sprijinului pentru mobilitatea personală (art. 20), pentru multe persoane cu

dizabilități continuă să existe bariere în calea vieții independente, integrate în comunitate. Asigurarea de proteze și dispozitive de mobilitate, a unor tehnologii asistive și forme active de asistență și de intermediere, de calitate și la prețuri accesibile, așa cum prevede articolul 20, este o condiție prealabilă pentru includerea și participarea deplină a persoanelor cu dizabilități în cadrul comunităților lor.

86. Persoanele cu dizabilități au dreptul de a accesa toate informațiile publice într-un format accesibil și de a căuta, primi și exprima informații și idei în condiții de egalitate cu ceilalți (art. 21). Comunicarea poate fi asigurată în forme și formate la alegerea lor, inclusiv Braille, limbaj mimico-gestual, comunicare tactilă, formate ușor de citit precum și modalități, mijloace și formate alternative de comunicare. Este important ca informația și comunicarea să meargă în ambele sensuri, iar serviciile și facilitățile să fie accesibile pentru persoane individuale care utilizează modalități de comunicare diferite. De o importanță aparte este ca informațiile despre serviciile de sprijin și despre formele de protecție socială, inclusiv despre mecanismele privind dizabilitatea, să fie accesibile și la puse la dispoziție printr-o varietate de surse pentru a permite persoanelor cu dizabilități să opteze și să decidă în deplină cunoștință de cauză unde, cu cine și cum să locuiască și care serviciu anume li se potrivește cel mai bine. Este de asemenea de o importanță deosebită ca mecanismele de transmitere de observații și plângeri să prevadă mijloace de comunicare accesibile.

87. Statele părți trebuie să ia măsuri pentru ca serviciile de sprijin puse la dispoziție în baza articolului 19 să fie protejate împotriva oricăror intruziuni nelegale în viața privată, familia, căminul, corespondența și onoarea persoanelor cu dizabilități (art. 22). În orice situație de intruziune nelegală, monitorizarea dizabilității, ținând cont de gen și de vârstă, căile de atac și reparațiile trebuie să fie asigurate pentru toate persoanele cu dizabilități care utilizează servicii de sprijin.

88. Dreptul de a trăi independent în cadrul comunității este strâns legat de dreptul la familie al copiilor și părinților cu dizabilități (art. 23). Dacă nu există sprijin și servicii în cadrul comunității, acest lucru poate pune o presiune financiară și constrângeri asupra familiei persoanelor cu dizabilități; drepturile înscrise în articolul 23 din Convenție sunt esențiale pentru a preîntâmpina situația în care copiii sunt luați din familiile lor și instituționalizați, precum și pentru a sprijini familiile să trăiască în cadrul comunității. Aceste drepturi sunt la fel de importante și pentru a împiedica situații în care copiii să fie luați de la părinți din cauza dizabilității lor. Statele părți trebuie să asigure informații, îndrumări și sprijin familiilor în susținerea drepturilor copiilor lor și să promoveze integrarea și participarea în cadrul comunității.

89. Viața independentă și integrarea în comunitate sunt strâns legate de educația incluzivă (art. 24) și impune recunoașterea dreptului persoanelor cu dizabilități de a trăi independent și de a beneficia de integrare și participare în cadrul comunității.¹² Integrarea persoanelor cu dizabilități în sistemul de învățământ normal are ca efect ulterior integrarea persoanelor cu dizabilități în comunitate. De asemenea, dezinstituționalizarea atrage după sine introducerea educației incluzive. Statele părți trebuie să aibă în vedere rolul pe care exercitarea dreptului la educație incluzivă îl va juca în formarea abilităților, deprinderilor și competențelor necesare pentru ca toate persoanele cu dizabilități să se bucure de comunitățile lor, să beneficieze de pe urma acestora și să-și aducă propria contribuție în cadrul acestora.

90. Facilitățile și serviciile generale din domeniul sănătății (art. 25) trebuie să fie disponibile, accesibile, adaptabile și acceptabile pentru persoanele cu dizabilități în cadrul

¹² Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 4 (2016), Dreptul la educație incluzivă.

comunităților lor, incluzând sprijinul de care au nevoie unele persoane cu dizabilități (de exemplu cele cu nevoi de comunicare complexe, dizabilități psihosociale, dizabilități intelectuale și/sau persoane surde) în timpul spitalizării, intervențiilor chirurgicale și consultațiilor medicale. Asigurarea de infirmiere, fizioterapeuți, psihiatri sau psihologi în spitale, precum și acasă face parte din îngrijirea medicală și nu trebuie privită ca îndeplinirea de către statele părți a unei obligații ce decurge din articolul 19, ci din articolul 25.

91. Viața independentă integrată în comunitate, abilitarea și reabilitarea (art. 26) sunt interdependente. Pentru unele persoane cu dizabilități, participarea în cadrul serviciilor de reabilitare nu este posibilă dacă nu primesc suficient sprijin individualizat. Totodată, scopul reabilitării este de a permite persoanelor cu dizabilități să participe pe deplin și efectiv în cadrul comunității. Abilitarea și reabilitarea unei persoane cu dizabilități trebuie să respecte întotdeauna consimțământul liber exprimat și în cunoștință de cauză al acesteia. Abilitarea și reabilitarea sunt predominant relevante în cazul educației, ocupării unui loc de muncă, sănătății și problemelor sociale.

92. Existența serviciilor de sprijin individualizate, inclusiv asistența personală, este adesea o condiție prealabilă a exercitării efective a dreptului de a munci și de a avea un loc de muncă (art. 27). Mai mult, persoanele cu dizabilități trebuie de asemenea să devină angajatori, manageri sau formatori în cadrul serviciilor de sprijin specifice dizabilității. Implementarea articolului 19 va contribui astfel la eliminarea angajării în locuri de muncă special destinate persoanelor cu dizabilități.

93. Pentru ca toate persoanele cu dizabilități să se bucure de un nivel de trai adecvat (art. 28), statele părți trebuie să le asigure, printre altele, accesul la servicii de sprijin care să le permită să trăiască independent. Așadar, este o obligație a statelor părți să asigure accesul la servicii, dispozitive și alte forme de asistență pentru nevoile generate de dizabilități, care să fie corespunzătoare și la prețuri accesibile, în special pentru acele persoane cu dizabilități care trăiesc în sărăcie. Mai mult, este necesar accesul la programe publice și subvenționate de asigurare de locuințe în cadrul comunității. Se consideră că este contrar Convenției ca persoanele cu dizabilități să fie nevoite să suporte cheltuielile legate de dizabilitate.

94. Pentru a influența și a participa la luarea deciziilor care au impact asupra dezvoltării comunității lor, toate persoanele cu dizabilități trebuie să se bucure și să-și exercite drepturile de a participa la viața politică și publică (art. 29), personal sau prin organizațiile lor. Un sprijin adecvat poate oferi o asistență valoroasă persoanelor cu dizabilități în exercitarea dreptului lor de a vota, de a lua parte la viața politică și de a coordona chestiuni publice. Este important să se asigure ca asistenții sau alt personal de sprijin să nu restrângă sau să abuzeze de opțiunile persoanelor cu dizabilități când acestea își exercită dreptul la vot.

95. Viața culturală, activitățile recreative, timpul liber și sportul (art. 30) sunt elemente importate ale vieții integrate în comunitate prin care se poate urmări și realiza incluziunea, de exemplu prin asigurarea faptului că evenimentele, activitățile și facilitățile sunt accesibile persoanelor cu dizabilități și incluzive. Asistenții personali, ghizii, cititorii, interpreții profesioniști în limbajul mimico-gestual și în comunicarea tactilă, printre alții, contribuie la integrarea în comunitate conform voinței și preferințelor persoanelor cu dizabilități. Este important ca utilizarea oricărui tip de sprijin să se considere ca parte a cheltuielilor legate de dizabilitate având în vedere că astfel de servicii de sprijin stimulează integrarea în cadrul comunității și viața independentă. Asistenții necesari pentru participarea la activități culturale și de petrecere a timpului liber trebuie să dispună de intrare gratuită. De asemenea, nu trebuie să existe restricții privind momentul, locul și tipul de activități la care să fie utilizată asistența, pe plan național și internațional.

96. Datele și informațiile trebuie dezagregate în mod sistematic (art. 31) pe criteriul

dizabilității în toate sectoarele, inclusiv cu privire la locuință, organizarea traiului de zi cu zi, formele de protecție socială precum și accesul la o viață independentă, la sprijin și la servicii. Informațiile trebuie să permită efectuarea regulată a unor analize privind modul în care au progresat dezinstituționalizarea și tranziția către servicii de sprijin în cadrul comunității. Este important ca indicatorii să reflecte circumstanțele particulare din fiecare stat parte.

97. Cooperarea internațională (art. 32) trebuie organizată astfel încât să asigure ca ajutorul străin să fie investit în servicii de sprijin în cadrul comunităților locale care să respecte voința și preferințele persoanelor cu dizabilități și să le consolideze dreptul de a alege unde, cu cine și cu ce fel de organizare a traiului de zi cu zi doresc să trăiască, conform articolului 19. Investirea banilor obținuți în cadrul cooperării internaționale în dezvoltarea de noi instituții sau locuri de internare sau modele de îngrijire în instituții nu este acceptabilă deoarece conduce la segregarea și izolarea persoanelor cu dizabilități.

V. Implementarea la nivel național

98. Comitetul ia notă de faptul că statele părți se pot confrunta cu provocări pe plan național atunci când implementează dreptul de a duce o viață independentă integrată în comunitate. Totuși, conform conținutului normativ și obligațiilor evidențiate mai sus, statele părți trebuie să ia următoarele măsuri pentru a asigura implementarea în totalitate a articolului 19 din Convenție:

(a) Să abroge toate legile care împiedică orice persoană cu dizabilități, indiferent de tipul de deficiență, să aleagă unde, cu cine și în ce mod să trăiască, inclusiv dreptul de a nu fi instituționalizată ca urmare a oricărui tip de dizabilitate;

(b) Să adopte și să pună în aplicare legi, standarde și alte măsuri cu scopul de a face ca toate comunitățile și mediile precum și informațiile și comunicațiile să fie accesibile tuturor persoanelor cu dizabilități;

(c) Să se asigure că programele de protecție socială satisfac nevoile unei game variate de persoane cu dizabilități pe bază de egalitate cu ceilalți;

(d) Să introducă principiul designului universal atât în spațiul fizic, cât și în cel virtual, în politici, legi, standarde și alte măsuri, inclusiv în monitorizarea realizării/aplicării obligațiilor. Să-și revizuiască normativele din domeniul construcțiilor pentru ca acestea să fie în conformitate cu principiile designului universal și cu îndrumările legislative privind construcțiile așa cum au fost evidențiate în Comentariul general al Comitetului nr. 2 (2014) privind accesibilitatea;

(e) Să acorde tuturor persoanelor cu dizabilități drepturi materiale și procedurale de a duce o viață independentă integrată în comunitate;

(f) Să informeze persoanele cu dizabilități despre dreptul lor de a duce o viață independentă integrată în comunitate într-un mod pe care îl înțeleg și să asigure activități de pregătire și emancipare a persoanelor cu dizabilități cu scopul ca aceste persoane să învețe cum își pot impune drepturile;

(g) Să adopte strategii clare și specifice în vederea dezinstituționalizării, cu precizarea unor termene și cu bugete adecvate pentru eliminarea tuturor formelor de izolare, segregare sau instituționalizare a persoanelor cu dizabilități. O atenție specială trebuie acordată persoanelor cu dizabilități psihosociale și/sau intelectuale și copiilor cu dizabilități aflați în prezent în instituții;

(h) Să conștientizeze și să abordeze atitudinile și stereotipurile negative privind persoanele cu dizabilități și să asigure transformarea comunității în încercarea de a dezvolta servicii individualizate și accesibile;

(i) Să asigure participarea persoanelor cu dizabilități, personal sau prin organizațiile lor reprezentative, are în transformarea serviciilor de sprijin și a comunităților, precum și în conceperea și implementarea strategiilor de dezinstituționalizare;

(j) Să conceapă politici și orientări legislative ample și să aloce resurse financiare pentru construirea de locuințe, clădiri, spații publice și mijloace de transport accesibile și la prețuri rezonabile, în paralel cu o limită de timp adecvată pentru implementarea acestora, precum și sancțiuni care să fie eficiente, descurajante și proporționale pentru încălcările comise de autoritățile publice sau private;

(k) Să aloce resurse în dezvoltarea de servicii de sprijin corespunzătoare și suficiente, personalizate, coordonate de „beneficiar” și autogestionate pentru toate persoanele cu dizabilități, cum ar fi asistență personală, ghizi personali, cititori personali, interpreți profesioniști în limbajul semnelor personali;

(l) Să conceapă modalități de optimizare a raportului calitate/preț pentru serviciile de sprijin adresate persoanelor cu dizabilități care trăiesc independent în cadrul comunității și care să țină cont de conținutul normativ al articolului 19;

(m) Să înființeze mecanisme de monitorizare a instituțiilor și serviciilor rezidențiale existente, strategii de dezinstituționalizare și de implementare a vieții independente integrate în comunitate, luând în considerare rolul structurilor de monitorizare independente; și

(n) Să efectueze monitorizarea și aplicarea prevăzute în articolul 19 pe baza unei depline consultări și participări a persoanelor cu dizabilități prin intermediul organizațiilor lor reprezentative.